

Борис Јакић

ЛАУШ

октобар, 2024.

Борис Јакић

ЈАУШ

M
Vukotić
Media

октобар, 2024.

*За Сару и Нору.
Зашто што су свему дале смисао.*

*П*остоји интимни календар смрти свакој човека. Иако нема физичку форму, захваљујући њему неопрециво знамо где смо били и шта смо радили кад нас је зашлекла вест да је преминуо неко кога смо волели и поштовали. Живо се сећамо боја, мириса и укуса у дану наших великих љубиљака. Смрт вољених нас обликује више него што смо свесни или сиремни да прихватимо. Она нас сирема за одлазак. Сви мислећи људи с ових географских и духовних простора означили су у својим интимним календарима смрти 15. новембар 2023. године. Одлазак истакнутој драмској уметника Жарка Лаушевића сада у каталогу националних љубиљака после којих већински део јавности занем свестан да више ништа неће бити исто. И није исто од када нема Жарка, Жарећа, Лауша, Лакија, Жара, Црногорично...

Док је лежао у болници на Бежанијској коси, слушајући да му се ближи крај, за све сиреман, Жарко је диктирао своју последњу, важну жељу – шестаменит.

Један њасус у њему можда ѡредсѡавља ѡраво
изненађење. Али Лауш, саѡкан од најфинијих и
најѡананијих осећања, ѡрејерав и када је ѡосве
миран, ѡожелео је:

„Нема ѡробно месѡо, али оно сиѡурно није и не
ѡреба да буде у Алеји заслужних ѡрађана! Човеку
и не ѡреба ѡроб већ ѡуђе Сенчење, Сеѡа, Сећање
и Секирација. У ѡо име бих желео да се мој ѡејео
ѡосѡе у Саву, ако је ѡиме не бих мноѡо и догаѡно
заѡадио.

Ако може, Аниѡа ѡада сама са свом нашом де-
цом да буде.“

Желео је да Савом и Дунавом оѡѡлови у Црно
море, а заѡим ѡреко Босфора, Мраморној мора,
Ејејској, Средоземној, Јонској мора и Јагранским
морем дође до црноѡорских обала.

Хѡео је да заѡвори круѡ свој живоѡа, да се вра-
ѡи ѡамо одакле је кренуо.

Уз дискреѡну ѡодришку највиших ауѡориѡеѡа
власѡи, ѡред неколико сведока, чланова најуже
ѡородице, ѡејео Жарка Лаушевића је расуѡи са бе-
оѡрадских обала у Саву једној веѡровиѡој касноје-
сењеј дана 2023.

Жарко је у шестнаестнаестоме, уз неколико духовних коментара, оставио јасан сценарио за оно што би требало да се деси после његове смрти. Писмено завештање пред сведоцима, двома адвокатама из Београда и Новог Сада, потписао је 12. априла 2023. године.

Шта још више у ојоруци у коју смо имали увид?

„Поштујући Закон о наслеђивању, чиним ово да бих за живота оћклонио све недоумице према мојим наследницима, не желећи да они једној дана пролазе кроз неурлике појут мојих, после огласка мојих родитеља. Чиним то да своје наследнике сачувам једне од других, најискреније желећи да их мој одгласак и сћознаја моје последње воље не раздвоји једне од других. Ово је мој сћав и жеља, а може ли та закон довести до сумње, то ће свакако зависити и од важећих закона о наследном праву, као и хћења, добре воље или аспирација мојих наследника.

... Не дам да се по мом имену (сем евенуалној лејати и поменуће журке) назива било шта! На-

трага, Дом културе, сцена, вече, фестивал, улица, раскрсница или било које друго срање које некоме може њастѝи на њамеѝи. И немој да ме неко муралише, ња за викенд кидише, моралише и брише, да њрави неке сѝомен-ѝлоче или бисѝе да кењају ѝо мени враѝци, ѝолубови и осѝали соколови.“

*И још једна духовиѝа досеѝка, оѝеѝи у заѝради:
(Е, сад ако би био неки скромни сѝоменик ѝо-ѝуѝ оноѝ Сѝефану Немањи, ѝу бих се мало ѝоколебао...)*

Завршеѝак овоѝ дирљивоѝ докуменѝа, још једноѝ сведочансѝва о њему своѝсѝвеном ѝоимању живоѝа, ѝласи:

„Будиѝе добро и добри једни ѝрема друѝима, и ѝрашѝајѝе ми, ако и колико можеѝе. Адио!“

– И сада, након њеѝовоѝ живоѝа, можемо да кажемо да је Жарко у ѝим ѝенерацијама које су дошле ѝосле Милене и Драѝана, Баѝе Живојиновића и Смокија Самарѝића, једина ѝрава звезда коју смо имали – деѝидиран је Свеѝозар Цвеѝковић у разѝовору за књију Лауш.

И ова изјава исѝакнуѝоѝ ѝлумца, Жарковоѝ блискоѝ ѝријаѝеља и колеѝе, на једносѝаван и исѝовремено сушѝински начин илусѝрује колико је изѝубила наша кулѝура одласком „ѝринца ѝлуме“, како су ѝа криѝичари назвали средином осамдесетѝих.

– И не ѝиѝајѝе више за ким звона звоне ни ко је био Жарко Лаушевић. Жарко је, Жарко је Жарко.

Дошао је међу нас из некої свої митїоносної свеїа и постоао митїска позоришна појава. Дошао је са мноїо уметничких дарова, а њеїова личност их је учинила сродним. Што није моїло да се изрази лумом, умео је да наслика, а оно чему је слика недовољна, исказивао је књижевним писмом – написала је Вида Оїњеновић у Ин мемориаму посвећеном Жарку Лаушевићу за часопис Театрон.

УМЕСТО УВОДА

КАД САМ СРЕО ЛАУША

Десетак квадратних метара баште, током хладних месеци огрнуте пластиком, кафеа „Талија“ у Невесињској улици, покрај Каленић пијаце, били су сцена на којој сам два пута делио време, простор и друштво са Жарком Лаушевићем. Почетак новембра 2013, кошава је већ загосподарила градом. Отерала мирис печених паприка и обрала дрвореде.

Пришао сам Гагином столу, последњем здесна кад се гледа са улаза. Имао сам договор с најпознатијим гостом кафеа да му вратим фотографије за илустрацију интервјуа с Миленом. Ту је и она на којој је замрзнути тренутак вечности кад су се стајали испред бистроа у Паризу у којем је ручао Марчело Мастојани држећи *Ле Монд* испред себе, што је Гага касније користио као коначну потврду да није примитивац кад би га супруга критиковала што чита штампу за ручком.

За Гагиним столом добро позната лица: Бора Тодоровић, Аца Талија, Лале адвокат и Жарко Лаушевић. Пружам руку свима, напослетку Жарку. Не познајемо се. Представљам се. Велика шака нема јак стисак. Привукао сам столицу са суседног слободног стола. Тишину прекида Бора, подбадајући Гагу да је „аутор детета“ које у наручју носи слатка Циганка која је тренутак раније ушла у кафе. Одмах се упутила ка Гаги. Тајац уместо уобичајене буке која карактерише такве ситуације. Слатка Циганка ћути док јој Гага пружа 50 евра. Делује да је то уобичајена пракса међу њима. Уз тихо изговорену захвалност, „гошћа“ брзо напушта башту.

– Мали све више личи на тебе. И њега ћеш да одшколујеш – наставља Бора.

Лауш је тих, смеши се форама старих другара. Види се да му прија друштво. Испред њега допола попијена велика шоља кафе, у руци допола попушена цигарета. У фармеркама, у једном часу ми се чини у полудубоким, већ у следећем у дубоким ципелама и маслинастозеленој јакни седи спуштених рамена, као да се труди да буде мањи него што јесте. Не вреди му. И у врачарском кафеу је огроман као на великом платну.

Прича се наставља тамо где је стала кад сам ушао. Оставине и ауторска права. Лале

у троделном оделу с модне писте Палате правде, иако је у пензији десетак година, води, природно, главну реч. Ђутим. У таквом друштву ћутање је мера пристојности. Хватам два-три Жаркова погледа. Тупаво му се осмехујем, не знам шта бих друго. Касније схватам да сам био предмет његове знатижеље зато што сам једино страни тело за столом. Човек с таквом судбином неминовно темељно анализира људе и догађаје. Схватам да је време за евакуацију. На брзину испијам ракију, пре него што се, исто тако ефикасно, опраштам од друштва за Гагиним столом. Крећем ка портабл шанку у дну локала како бих платио рачун.

– Не смем да наплатим никоме за Гагиним столом – поручује ми, уз велики осмех, жена са улогом и шанкерке и конобарице.

Брзим корацима одлазим на кошаву. Ветар помаже лудацима и болесницима да се ослободе сувишног терета узнемирујућих мисли. Не знам којој групи припадам.

В иђам се с Гагом Николићем у „Талији“, где бих другде. Фебруар 2014. Пише аутобиографију оловком. Жели да се по њој снимим филм. Сами смо за „његовим“ столом. Гага ме упозорава да ће нам се ускоро придружити Жарко Лаушевић. Воле се и поштују. Од када је Жарко почео да се враћа Београду, Гага му помаже да похвата контексте и релације града у којем није живео петнаестак година.

– Неће. И разумем га. Не жели да упада у очи више него што је нужно. Једва смо га убедили да размисли да поново снима филмове. Питаћу га, али не верујем да ће хтети – реагује Гага на моју молбу да ургира код Жарка да ми да интервју за *Глорију*.

Из унутрашњег џепа жуте виндјакне вади замотуљак.

– Види шта сам пронашао – пружа ми црно-белу фотографију у провидној пластици.

Смешка се.

Гледам фотографију снимљену у сумрак на улазу, одмах примећујем, у отворени стадион Спортског друштва Раднички у Улици Жарка Зрењанина, данас Војводе Шупљикца. Знам све људе са слике: Пива Ивковић, Саша Прелевић, чика Славко, Гага, Чита и мој ћале Бранко Гацур Јакић.

У моменту у којем покушавам да савла-

дам усхићење и да вербално реагујем, чујем глас иза мене:

– Добар дан.

Видим Жарка. Устајући, пружам му руку.

– Седи, због мене не мораш да се дижеш – каже благо се осмехујући.

Гага му објашњава ко су јунаци са црно-беле успомене.

– Крсташи, ја сам најмање познат ту. Најстарији на тој слици, чика Славко, био је премијер градских голубара. У свом дворишту је окупљао шарено друштво. Било је ту академика и бивших робијаша, и сви су имали исти статус. Његов ћале – показује покретом главе ка мени – био је први билдер у Београду, певао је на игранкама у „Три костура“ и на Ђерму. О Чити и Пиви већ све знаш.

Кад је видео да пијемо алкохол, Гага „оно његово“ (дупла вотка), ја лозу, Жарко је наручио виски.

– Од мало добрих ствари које ми је донела, Америка ме је научила да пијем само квалитетна пића.

Причају о улогама. Имају понуде. Гага жели, али не може. Резултати здравствених анализа које је добио донели су само бригу. Жарко жели, али није сигуран да треба. Придружује нам се Бора Тодоровић. Упркос гипсаној боји лица, весео је.

– Да сам на месту Душка Ковачевића, пре-
био бих те као мачку. Написао си једну књигу
и продао је колико он није за 40 и кусур го-
дина писања. Мало ти је било да будеш добар
глумац, желео си да постанеш и добар писац
– говори Бора са драмским паузама као на
књижевној вечери на „Коларцу“.

Смејемо се. Жарко највише. Једва да је
прошло подне кад је стигла друга тура пића.
Уз алкохол проблеми се чине решивим, боле-
сти излечиве. Ургирам код власника локала
Аце Талије да је на мене дошао ред да пла-
тим. Смешка се, гледа у правцу Гаге и без ко-
ментара враћа се обавезама око пописа робе
на шанку. Враћам се за сто.

– Жарко, волео бих да урадим интервју с
вама за *Глорију* – охрабрен лозом, одлучујем
да проговорим, да вербализујем оно што же-
лим без скривања иза Гагиног ауторитета.

Лаушевић оклева неколико секунди, гледа
ме директно у очи док увлачи дим.

– Није сад прави тренутак. Да сачекамо,
биће прилике, ако вам још будем занимљив.

Иако ме је одбио, додуше елегантно,
срећан сам, први пут сам нешто рекао за сто-
лом „Већа мудрих, добрих и забавних“.

Б. Ј.

БОГОЈАВЉАЊЕ
ГЛУМЕ

Одмах награде

Место рођења нас одређује. „Цетиње може да изнедри само најбоље и најгоре, часне и паметне или говна у људском облику. Средине нема.“ Овако је о својим суграђанима говорио славни Петар Лубарда, револтиран што га највише оспоравају у родном граду. Жарко је припадао најбољем што се излегло око Биљарде, групи ретких мислећих људи који у премеравању сваког проблема увек почињу од себе. Такви увек виде даље, шире и дубље, без обзира на то какву диоптрију носе.

Лашевић је рођен на Богојављање, 19. јануара 1960, као најмлађе дете Душана и Роксанде Лашевић. Да је којим случајем био склон кашњењу, да је рођен 20. јануара, звао би се Јован, по Светом Јовану, чврсто је одлучио његов отац. Осам година млађи од сестре Бранке и пет од брата Бранимира, био је предодређен да буде мезимац, прва звезда поро-

дице. Душан је био наставник историје у основној и средњој школи, а од 1962. директор Музеја краља Николе, док је Роксанда радила као секретарица школе.

Зато је Основна школа „Његош“ била познати терен за Жарка пре него што је постао ђак првак. Знатичељан, по интересовањима увек испред своје генерације, брзо и лако се кретао кроз образовни систем. Родитељи нису морали да га опомињу да уради домаће задатке и обнови лекције. Био је „вуковац“, а у седмом разреду, као најбољем ученику на Цетињу, уручена му је Тринаестоновембарска награда.

– У мојој кући се увек причало о школи, о њој се говорило с много поштовања. Пошто су моји родитељи тамо радили, трудио сам се да будем одличан ученик како њих не бих обрукао. Волео сам да стичем знања, читао сам све што ми се учини занимљивим. У кући смо имали много књига. Из Титограда, са састанака и семинара, отац се увек враћао с неколико наслова – открио је Жарко у разговору за *Инџервју* 1986.

У дому Лаушевића отворено се разговарало о светским темама, претежно кризним жариштима на Блиском истоку и у Вијетнаму. Душан је слао најмлађег сина до киоска „Политике“ где би га, остављен са стране као највиталнији прехрамбени производ, чекао очев примерак најстаријег дневног листа на Балкану. Жарко је задатак схватао веома озбиљно, посебно што је осећао страхопо-

штовање према продавцу новина верујући да је реч о особи која све о свему зна. Отац је био натпросечно образован и информисан човек, који је, поред осталог, најзаслужнији што је млађи син изградио посебан однос поштовања према ауторитету знања.

Као у већини других црногорских породица, и код Лаушевића се нису расипале емоције. Показивале су се у ретким тренуцима, и то обично онда кад нема сведока. Зато је Жарко кришом ноћу плакао кад је сестра Бранка отишла у Београд на студије. Имао је десет година и велику жељу да је загрли.

Другови из комшилука звала су га Жаро, тек понеки старији мангуп ословљавао га је са Ћоро због крупних наочара с тешким оквиром. Два пута је био несрећно заљубљен у основној школи. Слабовидост је кривио за неузвраћену љубав.

Веома рано је дошао у контакт са „озбиљном“ литературом, Толстојем, Тургеевим, Достојевским. Посебно снажан утисак је на њега оставила збирка прича о старогрчким и римским божанствима *Приче из сџарина* Густава Шваба, коју му је отац сугерисао да прочита.

Корени Лаушевића потичу са Косова. Према породичном предању, насељавали су парче плодне земље између Пећи и Високих Дечана на Метохији. Због изузетно тешког положаја под турском владавином, избегли су у планине, тамо где их по-

глед Османлија не може тако лако пронаћи. Населили су се близу Жабљака, у месту Тепца, одакле су се касније спустили у Тепачко поље. Те податке, као и српско порекло Лаушевића, често је истицао Жарков отац Душан. За разлику од старијег брата Бранимира, који се изјашњавао као Црногорац, Жарко је следио очев пример.

Шаховски мајстор

Клима на Цетињу је специфична. Ту се сударају, често уз велики прасак, медитерански и континентални атмосферски притисци, због чега има много кише која спира свако сећање. Призори тамних облака који су толико близу да се чини да ће сваког тренутка ући кроз прозор у његову собу урезали су се у Жаркову меморију као парче стакла које пробија кожу.

– Имао сам лепо, осунчано детињство. Кад год помислим на њега, најпре се сетим сунца иако су Цетиње, мој родни град, чешће притискали тамни облаци из којих је лила киша, некада по цели дан. Била је то младост лишена брига, имали смо све што нам је требало, највише хармоније међу нама, члановима породице. Нисам имао велике жеље, самим тим ни велика разочарања – испричао је Жарко за *Инџервју* средином осамдесетих.

– Друга слика детињства су „литерарне игре“ које је водила Олга Цана Вукмировић у градској библиотеци. Задатак нам је био, на пример, да напишемо што више речи које почињу или завршавају се слогом „вар“. Био сам успешан у томе, победио сам дванаест пута, што ми је као клинцу годило, било ствар престижа. Волонтирао сам у библиотеци, издавао књиге и враћао их на полице. Тада сам се, чини ми се, највише начитао у животу. Касније сам имао књиге на чекању, оне које сам жарко желео да прочитам, али нисам стизао. Та гомила се само повећавала. Мислио сам тада да су библиотекари најпаметнији људи на свету, да су малтене они написали све оне дебеле књиге. Не волим ни да ми се данас квари тај утисак. И сада имам посебан респект према библиотекари-ма.

Жарко је имао велику жељу да му родитељи купе бицикл. Они малобројни који су га у то време возили по Цетињу били су натпросечно популарни у друштву. Уместо бицикла, добио је шах. Почетно разочарање убрзо је прерасло у одушевљење. Та љубав, започета у раном детињству, трајала је до краја живота.

– Био је сјајан шахиста. Најчешће смо играли у Њујорку. Одлазио бих код њега на Рузвелт Ајленд. Он би спремио ручак или вечеру, некада и ручак и вечеру јер сам дуго остајао – открива Вук Драшковић детаље својих шаховских маратона са Жар-

ком за књигу *Лауш*. – Последњи меч је убедљиво добио и рекао ми је да са задовољством чека да ми пружи прилику за реванш, да поправим утисак. Нажалост, ту прилику нисам добио. Уследила је епидемија короне, он је напустио Њујорк. Кад сам први пут отишао у Њујорк кад он није био у њему, звао сам га телефоном да му кажем: „Жаре, ево ме у једном граду, али ово више није Њујорк јер нема тебе у њему.“

Безбрижне дечије дане, као и свима, некада су квариле неузвраћене љубави. У средини у којој велика већина није имала много простора за заједљивост или злобу које трајно оштећују карактер. Уз мало маште, сваки дан је био створен за авантуру.

– То је било давно. Жарко је био мој први комшија на Цетињу. Одрасли смо у истом дворишту. Он и његов брат увек су били заштитнички расположени према нама који смо били неколико година млађи – сећа се књижевница и новинарка Весна Радусиновић. – Увек сам била иницијаторка веште и лаке зараде. Организовала сам квиз, он је био Оливер Млакар, ја Хелга Влаховић, а баба је пристала да њен кишобран буде бубањ из којег смо извлачили питања. Пријављивање је износило од 20 до 50 пара, 20 за малу децу, 50 за оне нешто старије, претежно школског узраста. Клинци су здушно плаћали улазнице, а ми смо за тај новац куповали слаткише и сликовнице. Све је

било идилично док нисмо схватили да се од знања нећемо овајдити. У квизу су могли да учествују сви из комшилука у улици у којој смо одрасли. Жарко је знао да узме бакину варјачу која му је служила као имитација микрофона, којом би најављивао Софију Лорен, Ракел Велч, Елизабет Тејлор. Зими смо се санкали на снежној стази од Ватрогасног дома на врху до подножја наше улице. Није то дуго трајало, само неколико разреда основне школе. Имали смо здраво и лепо детињство. Годинама касније сви смо били поносни на оно што је постигао. Памтим га као веома нежног и стидљивог дечака. Касније је постао принц, цар, краљ глуме.

Хармонични породични односи су предуслов за формирање здраве личности. Као образовани људи и просветни радници, Роксанда и Душан пренели су на децу низ важних животних лекција. У њиховом ненаписаном правилнику за васпитавање прво и друго поглавље по важности заузимали су образовање и поштовање. Премда је Цетиње специфичан микропростор на којем све почиње и све се окончава с Његошем, у њему су се средином прошлог века афирмисале вредности напретка и просвећености. Сви су желели да буду бољи него што јесу и у том циљу су радили на себи.

– Васпитан сам у традиционалном духу мада не строго патријархалном. Растао сам у срећној породици, прилично хармоничној, у миру. Мож-

да имам потребу да имитирам модел мојих родитеља, који је добар. А истовремено, то се може тумачити као моја жеља да успоставим равнотежу између живота који водимо моје колеге и ја и оног другог. Што се више излажеш на једној, толико је потреба за миром већа на другој страни. А то је добро. Пре свега због очувања здраве психе – испричао је у интервјуу за *ТВ Новости* у марту 1986.